

ja ne bori za pravično stvar in za svoj obstoj, kdor koli ne čuti, da mora Italija vsekakor zmagati in da tudi bo vsekakor zmagala, ni vreden, da se imenuje Italijan, marveč zaničevalec lastne matere, izdajica lastnih bratov, zaveznik sovražnikov domovine.«

Kakor v domoljubju se je Papini ob svoji šestdesetletnici postavil tudi v slovstvu z novim delom »Srebrni venec« (La corona d'argento, 1941), s članki in mislimi o poeziji in pesnikih, kakršne so mu narekovale bogate štiridesetletne izkušnje. Tudi kadar pobija in nasprotuje, dela to zmerom v duhu neke višje pravičnosti in večnih načel, ki se jim ni v svojem delu nikoli izneveril. Njegov duh ne čuti teže let. Notranji ogenj, ki ga je vžigal na začetku slovstvene poti, plapolala tudi danes z nezmanjšano silo. V tem ognju se kali njegova umetnost, njegova močna beseda, njegova jasna in vzvišena misel, ki je v precejšnji meri misel današnje Italije.

Dr. Andrej Budal.

Pregled italijanske katoliške proze.

Pred nekaj dnevi je izšla v Torinu debela knjiga z naslovom »Prose di cattolici italiani d'ogni secolo« (Proza italijanskih katolčanov vseh stoletij; str. XXXIX + 589, 4a, izd. Società editrice Internazionale, L. 30.—). Zbirko je uredil priznani vodja italijanskega katoliškega kulturnega gibanja Giovanni Papini skupno z Giuseppejem De Luco. Že ime urednikov jamči za višino dela.

V zbirki so urejeni po stoletjih vrhunci prozaistov, ki so v narodnem jeziku pisali, umetniško pisali, o vsem, kar je v zvezi z verskim čutom. Začne s pisatelji, boljše povedano z esejisti in pisci verskih traktatov v 12. stoletju in sega do pričetka našega veka. Sedanjih piscev ne vključuje, ker noče podajati še sodbe ne o njih katolicizmu, ne o njih umetnosti. Listajočemu po knjigi se kar prvi hip čudno zazdi, da Papini vključuje med »katoliške prozaiste« poleg svetega Frančiška ali Katarine Sienske tudi Macchia-

vellija ali Bocaccia. Urednik to ob-razloži, češ, da so objavljeni njih »verski odlomki«, kajti tudi »zanikovalci Kristusa« stoje pod istim križem.«

Papini v mojstrskem uvodu tudi razlaga svoje umetniško gledanje na vprašanje katoliške umetnosti. Vprašanje je in ostane še vedno sporno jabolko. Na obeh koncih ga napačno načenjajo in ne pridejo do jedra. Filozofskim estetom je umetnost umetnost, umetnik je v nekem »čistem položaju«, pa naj piše o svetem Antonu, prascu ali hudiču. Križarjem apostolata pa je namen vse. Če je kdo tako zvani katoliški pisatelj, naj mu namen nadomesti pomanjkanje sloga in umetnosti. Jasno pa je, da je tudi proza, ki je inspirirana po praktičnih, pedagoških ali celo apostolskih nagibih, lahko obenem najvišja umetnost, če jo piše resničen umetnik. Zato so izven resnice prav tako tisti, ki izganjajo krščanstvo iz umetnosti, kakor oni, ki preganjajo umetnost v religiji.

Papini trdi, da ne obstoja še zgovovina katoliške italijanske literature. Tudi pričujoči zvezek je še nepopolno delo. V njem manjka n. pr. vsa lirika. Morda ni prebahavo, če se spomnimo, da imamo mi že »Slovensko religiozno liriko«; treba bi ji bilo pridejati še zbirko religiozne oz. boljše katoliške proze počenši s starimi obrazci za kesanje in molitvice. Potem bi dognali velikanski doprinos verskega nastojanja in razvoja katolicizma med Slovenci tudi za slovstveno kulturo.

V Papinijevi zbirki pričenjajo odlomki iz 12. stoletja. To so molitveni obrazci, ki so nagonsko privreli iz verskega občutja v tistem jeziku, kakor so ga govorile matere molilca, med tem ko so v škofijskih in mestnih kurijah še govorili latinski in je bila latinščina jezik filozofije, retorike, prava in teologije. Iz molitve je torej nastala prva slovstvena prikazen v živem narodnem jeziku. Tako tudi pri nas in drugje, kar je res, da je religija tudi ob početkih slovstva.

Petrarca je še pisal latinske verze, Frančiškovi sinovi in on sam je pa z »Rožicami« segel po živem je-

ziku in ga oblikoval. Čitajmo spise Katarine Sienske, dominikanca Pas-savantija (c. l. 1300). To živo brste-nje domačih gredic je vžgalo ogenj tudi najvišjemu, Danteju, da je pel v domačem jeziku in ne v latinski metriki. Dvanajsto in trinajsto sto-letje sta »secolo potente« za razvoj italijanskega slovstva. Novih svežih pritokov so dali tudi sloveči pridigarji od Ivana Kapistrana do Domi-nika Savonarole. V 14. stoletju je v Italiji cvetelo življenjepisje svetni-kov, dolga verska pisma, pridige, verska razmotrivanja.

Reformacija v 15. stoletju je še prej kot v Nemčiji vžigala v Italiji literarne boje v cerkvah, samostanih. Iz prosvitljenstva in drugi proti nje-mu so pisali Macchiavelli (1469 do 1527), Guicciardini (1483—1540). Prvi se je obupno trudil, da bi osvobodil politiko religije; svojega oboroženega kneza je postavil kot v tajni osveti nasproti razoroženemu preroku. Pa tudi sam Macchiavelli je pisal ver-sko prozo, prav tako tudi Leonardo da Vinci (1452—1519), Michelangelo (1475—1564), Cellini (1500—1571). Ta vek reformacije je slovstvo, tudi ka-toliško, povedel zgolj iz notranje duše tudi v občudovanje sveta. Ima-mo vrsto pravnih, zgodovinskih in prirodoslovnih razprav pisanih v ka-toliškem duhu. To je doba sv. Aloj-zija, sv. Filipa Nerija, Scupolija, pa tudi Torquata Tassa.

Šestnajsto stoletje pokaže zadnjič Evropo še združeno v enem umet-niškem naponu, a že razdeljeno v dvoje, v katoliško in protestantsko. Zato je tudi največ knjig na »in-dexu« baš iz tega stoletja. Vendar se še bije oster boj med resnico in temo, kar odseva tudi iz italijanskega katoliškega slovstva te dobe. Be-remo odlomke avguštinske šole o milosti, apokaliptične in preroške vizije Tomaža Campanelle (1568 do 1639), Galileja, ki je strastno nihal med knjigo Pisma in knjigo Prirode.

To je že bil prehod v 17. stoletje, ko se je krščanstvo že umikalo iz javnosti, ko so knežji dvorci skušali iz škofov delati orodje svoje politike, ko so politični saloni lepih dam na-domestili učne izbe ponižnih samo-stanov, ko so okultistične vede pre-rastle verske redove, nevera se je

prikazovala kot bister razum, greh se je obrnil v eleganco in teorijo.

Vendar tudi za to stoletje pokaže Papini v svoji zbirki lepe odlomke katoliških prozaistov (pravnik Vico, slovstveni esejist in kanonist Mura-tori, Gaspare Gozzi, sv. Veronika Giuliani). Vendar, misli Papini, je to stoletje pudra in giljotine, cicisbejev in teroristov za katoliško slovstvo kot ožgana jasa.

Povratek Italije h krščanskemu duhu (in deloma tudi religiozno navdahnjenemu slovstvu) kaže pričetek 18. stoletja. Nastopajo Manzoni (1785 do 1873); Antonio Rosmini (1797 do 1855), Giacomo Leopardi (1798—1837) s himno Rešeniku, Silvio Pellico (1789—1854) — kako prežete religioz-nega duha so njegove vrste v »Le mie prigioni« ko opisuje prvo jutro v ječi! —

Druga polovica 18. stoletja — vplival je tudi padec papeške svetne oblasti — kaže že zmedo duhov. Tedaj piše Fogazzaro (1842—1911), oče nevernih bab in upornih svetnikov, išče svoje sredine Carducci (1835 do 1867), začenja svoj slovstveni in mor-alni upor d'Anunzio. Vmes so pa visoki svetilniki krščanske kulturne dejavnosti kakor Contardo Ferrini, Toniolo, sveti Janez Bosco in drugi.

To je le bežen pogled na stoletja, ki kaže, da ni bila Italija zgolj vrt knežjega oblastva, plodovit samih gospostev, kapitanov in statistov, marveč tudi plodna gredica Cerkve. Niso vsi svetniki pisali, a koliko se je o njih pisalo!

Ni ga polja, kamor bi ne seglo pero katoliških ali vsaj religiozno navdahnjenih pisateljev, počenši z bogoslovno vedo, preko kanonistov in cerkvene zgodovine pa do here-tičnih spisov in cerkvenih govorni-kov. Ne manjka apologetov, polemikov, traktatistov in katoliških pisa-teljev, ki so segali tudi v vsa mo-goča druga področja.

Vse te je vsaj v glavnih obrisih skušal podati Papini v tem zborniku katoliških italijanskih piscev. Seve-da ni zbral vsega, a že z odlomki je pokazal, da je brezplodno dokazo-vanje, da ni iz katoliške kulture vzbrstel tudi najlepši cvet splošne italijanske narodne kulture.

R. Bednařik.